

ffskolerne, end der nu haves i Friskskolerne, var under Paavirkning ogsaa af denne frie Undervisning, før vi endnu havde Udfigt til nogen Friskskole, og derfor er det aldeles vildeblende og urigtigt, naar det forleden Dag af det ærede Medlem for Odense Amts 7de Valgkreds (S. Holm) blev udtalt, at det endog udelukkende var Friskskolen, som havde lært Statskolen en livligere Undervisning. Hele denne livligere, barnlige Undervisning, der er kommet frem i Hundreder af Statskoler, er kommen frem væsentlig som en Frugt af de Kræfter, hvortil ogsaa Friskskolen er et Barn. Jeg benægter ikke, at Friskskolen paa enkelte Steder, hvor der er nogle flere af dem, altsaa f. Ex. paa enkelte Steder i Kjøbenhavn, kunne ved deres Exempel have haft en velgjørende Indflydelse i den Retning paa de omliggende Statskoler; men som Almindelighed taget benægter jeg det positivt. Jeg siger altsaa: Jeg har Meget tilovers for den Slags Friskskoler, men jeg har Intet tilovers for den Slags Friskskoler, som komme til Samfundet, til den bestaaende Indretning med dens Lærerpersone af 3—4,000 Lærere, en Institution, der har en historisk Tradition bag ved sig, og i en udfordrende Tone kræver, at Intet maa gøres til at Forbedring af hele Institutionen undtagen de Forbedringer, der ene og alene sigte til at fordeles og overleveres til Friskskolen. Denne broutende, skrydende Friskskole har jeg ikke Noget tilovers for. Der er nemlig to Slags Friskskoler hertilands, ialtsald, naar jeg skal bedømme dem efter de Friskskolelæremænd, som jeg har lært at kjende. Den første har min dybeste Værdighed, den anden vil jeg nedlægge baade i Handling og Ord den bestemteste Protest imod, thi den har efter min Mening egentlig ingen Ret til at bære Navn af Friskskole. Men jeg er ogsaa overbevist om at træffe det rette stille Friskskolefolks Mening hertilands, naar man lægger det de Ord i Munden: Lad os faae Fred og Frihed til at virke efter vor Natur og vær iøvrigt saa velvillige imod os med Hensyn til de ydre Bilkkaar, som I nu ville og kunne, vi have ingen hovmestererende Fordringer at stille, men vi ville være glade ved, hvad der bydes os. Jeg er overbevist om, at jeg paa Friskskoleomraadet herved vil træffe det egentlige Friskskolefolks sande, alvorlige Mening, alskurat paa samme Maade, som jeg vilde træffe det egentlige frifirkelige Folks Mening, naar jeg anvendte denne Sætning paa det Religiøse Omraade, idet jeg siger, at under saadanne Bilkkaar arbejder det, der er i Sandhed, sig op til en større Anerkjendelse, til endnu større Frihed og større Velvillie. Der er altsaa Frihed til at naae et Lavmaal, men det er jo Sjæls Driste at blive staaende ved Lavmaalet, lige saa lidt de uformuende Forældre som de Andres Driste, ja, jeg kan gjerne sige, endnu mindre deres, thi, som vi saa tidt have sagt til hinanden, de fattige Forældre have jo ingen anden Arvepart at give deres Børn end en god Undervisning. Den Fri-

hed, som de uformuende Forældre ville have til at beholde deres Børn hjemme eller vælge mellem Lærerne, er begrændset, det indrømmer jeg, af pekuniære Hensyn; her kræves Velvillighedshensyn. Her maa tages Hensyn til de Forældre, som vel ville vælge til den ene Side, men som ikke kunne det af pekuniære Hensyn, og da mærke vi det meget omtalte Skolepengesystem. Her kræves en vis Velvillie fra alle Sider. Jeg har med Glæde erfaret, at der neppe er Nogen, der bestemt afstyrrer den Tanke at udvikle den Spire om Skolepenge, der følge Barnet, der allerede ligger i den nuværende Lovgivning, end ydermere. Men er man enig deri, er der forsaavidt ikke en Væfens, men en Gradsforskjel imellem os. Lad os da tale om Graden, og hvis vi komme til at tale om Graden, belyst med Tal, er det muligt, at Forskjellen mellem os ikke vil blive saa stor, idet de, som ville gaa meget vidt i saa Henseende, aabenbart, naar de faae deres egne Forslag opstillede i Tal, selv vilde vige tilbage for dem. Jeg nævner kun dette og udtaler mig saaledes, fordi jeg hellere vil samle end adsprede, naar vi skulle gaa til en frugtbar Forhandling om denne Sag. Jeg siger altsaa, at der er en Gradsforskjel; men hvad der end kan ske, saa paastaar jeg, at det ikke er en positivt Ret, der kan kræves, men en Velvillie, der skjønsmot maa ydes, og, saavidt det kan bestaa med andre Former, skal jeg ogsaa gjerne være med dertil. Der er nu ogsaa det andet Hensyn at tage lige overfor de Fattige, og det er at søge at faae Kommunens skolen saa god som mulig, thi hvorledes det end vil gaa i den første Mennestealder med Friskskolen, saa kunne vi jo sige os selv, at der ikke vil komme til at gaa mere end 1 Barn i Friskskolen for hver 20, der gaa i Statskolen, om ikke af anden Grund, saa fordi vi ikke have Lærerkrafterne og naturligvis heller ikke ville faae Lærerkrafter til at overtage denne Gjerning lige overfor Statskolen. Det nytter ikke, mine Lærere, at henvise til de enkelte Højskoleelever, som have faaet en Oprættelighed fra Højskolen og udelukkende stole paa den. Det er ikke saa let en Gjerning at hjælpe Hjemmene til at gjøre vore Smaafolk til Personligheder, dertil hører baade psykologisk og pædagogisk Evne, og det er ikke gjort derved, at man 2—3 Timer i Døgnet fortæller Børnene Sagn og Eventyr i visse Kredse; man kan ad den Vej, hvor „hvit et

Rettelser.

Sp 1188, L. 22 f. n.: „indvortes“, læs: „udvortes“.
— 1191, L. 9 f. o.: „Man maa tænke“, læs: „Men naar man tænker“.